

est magna) qui potens est. — Syrus, quia agit apud me magna ille qui potens est. Incarnatio enim Verbi majus est opus quam creatio totius mundi. Quocirca B. Virgo, utpote mater Dei, major est omnibus angelis, omnibus hominibus omnibusque creaturis simul sumptis.

Audi S. Augustinum h. c. « Magnum fuit, ut virgo sine virili semine filium conciperet. Magnum fuit, ut Dei Patris Verbum carne sua indutum utero gestaret. Magnum fuit, dum se ancillam confessa esset, ut mater fieret sui plasmatoris. » Idem, serm. 23 De Sanctis, qui est secundus De Assumptione Mariæ, ait: « Que tibi magna fecit, Domina, que gloriosa, Virgo, ut dici beata merearis? Puto, imo veraciter credo, ut creatura ederes Creatorem, famula Dominum generares. » « Admirabilia, ait Titus, per me operatus est potens ille: nam cum virgo sim, præpotenti illi voluntate nature fines supergressa concepti, nullisque viri commercio usa, digna effecta sum, que non cuiusvis promiscue, sed unigeniti Filii Dei mater fierem. »

Duodecim magnalia Virginitatis.

Audi et Hugonem Cardinalem duodecim magnalia Virginitatis enarrantem: « Primum, inquit, fuit in utero matris sanctificatio; secundum, angeli salutatio; tertium, gratiæ plenitudo; quartum, filii conceptio; quintum, fecunda virginitas; sextum, virginialis fecunditas; septimum, honorata humilitas; octavum, obedientiæ promptitudo; nonum, fidelis devotio; decimum, se prudens verecundia; undecimum, verecundia prudentia; duodecimum, dominium cæli. » Vide D. Thomam, I pars., Quæst. XXV, art. 6, ubi docet Deum meliora opera posse facere quam fecerit, exceptis tribus, scilicet incarnatione Verbi, maternitate Dei, et beatitudine hominis, que in Dei visione consistit; his enim nil melius, nec majus Deus facere potest, quia Deo ipso nil potest esse majus vel melius.

Denique vide septem privilegia magna, imo maxima a Deo data B. Virgini, que recenset S. Bonaventura in Speculo, cap. vi et seq. Hæc de causa B. Virgo a S. Cyrillo, hom. contra Nestor., vocatur « Forma Dei (utique formosissima), margarita orbis terrarum. » A Damasceno, orat. 1 De Nativitate Virgini., « Animatum Dei simulacrum. » A S. Bernardo, serm. 2 De Pentecost., « Negotium sæculorum, ad quod respiciunt et qui in cælo habitant, et qui in inferno, et nati natorum, et qui nascuntur ab illis. » A S. Ignatio, epist. 1 ad Joan. Apost., « Cæleste prodigium, et sacratissimum spectaculum. » A S. Petro Chrysologo, serm. 146, « Collegium sanctitatis, » in quo Deus omnes gratias in alios Sanctos dispersitas, quasi corvitas colligit. Ab Hesychio, episcopo Hierosolymitano, hom. 2 De S. Maria, « Universum Trinitatis complementum; quia et Spiritus Sanctus adveniebat atque hospitabatur, et Pater adun. brabat, et Filius utero gestatus inhabitabat. »

QUI POTENS EST. — Græco ὁ δυνατός. Est hoc unum

et decem nominibus Dei: sic enim Septuaginta vertere solent Hebr. גָּבוֹר *gabbor*, id est potens, validus, gigas; unde « Gabriel, » id est fortitudo Dei; ac Noster Hebr. שָׁדַי *saddai* vertere solet, *omnipotens*: de quo nomine multa dixi, Genes. XVII, 1, ubi inter alia ostendi, quod *saddai* idem sit quod *mammæus*, vel *sufficiens* et abundans bonis omnibus, ut ea instar mammæ largiter in omnes effundat; hoc enim Deus nusquam magis fecit, quam in incarnatione Verbi.

Hoc addit B. Virgo, ait Titus, *pri no*, « ne qui tanto huic mysterio fidem detrahit; que enim dicit, huc spectant: Nemo, si virgo concepti, miratur; nam qui id operatus est, omnipotens Deus est. » In hoc ergo mysterio « tota ratio facti, ut ait S. Augustinus, *epist.* 3, est potentia facientis, qui facit mirabilia magna solus, » *Psal.* CXXX, 4, et ut ait Job, v, 9, « qui facit magna, et inscrutabilia, et mirabilia æque numero. » *Secundo*, ut ostendat Virgo in se completum esse quod promiserat angelus, vers. 33: « Virtus (Græce δύναμις, unde δυνατός) Altissimi obumbrabit tibi. »

Alludit ad *Isaia vii*, 14: « Ecce virgo concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel, » id est nobiscum fortis, scilicet Deus; et cap. ix, 6: « Parvulus natus est nobis, et filius datus est nobis, etc. Et vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus fortis: » Hebr. גָּבוֹר אֱלֹהֵי הַיְשׁוּעָה *et gabbor*, id est validus, fortis ut gigas. Unde ejus ortum annuntiavit Gabriel, quod nomen potentiam et fortitudinem Dei significat.

ET SANCTUM NOMEN EJUS. — Ostendit Virgo in se adimpletum esse illud promissum angeli, vers. 33: « Spiritus Sanctus superveniet in te; ideoque dicit: « Et sanctum nomen ejus, » scilicet Spiritus Sanctus, *q. d.* Quia virtus Altissimi mihi obumbravit, et Spiritus Sanctus supervenit in me, beatam me dicent omnes generationes: illa enim duo me bearunt et beatam effecerunt.

Jam quoad sensum *primo*, Teletus et Franciscus Lucas censent virginem hic duo magna a Deo sibi facta celebrare, scilicet: *primo*, incarnationem Verbi, per quam facta est mater Dei, ideoque Domina et Regina omnium angelorum et hominum, et propter hoc dicere: « Quia fecit mihi magna qui potens est; » hoc enim fuit opus summæ Dei potentie; *secundo*, suam ad hæc incarnationem in se peragendam dispositionem et sanctificationem, et propter hoc dicere: « Et sanctum nomen ejus. » Ut enim fu' apus potentie Deum fieri hominem ex virgine, ita opus sanctitatis fuit virginem preparare, ab omni sordē et labe præservare, corpore et anima sanctificare, atque omnino talem reddere, que idonea esset ad concipiendum in suo utero Dei Verbum sanctum et immaculatum. Cum ergo virgo ab utroque hoc secretis predicandam esse beatam inter Christianos, utrumque Deo adscr-

bit, volens omnia in Deum referri, qui nominatissimam suam, tum potentiam, tum sanctitatem, pietatem, bonitatem ac misericordiam ita in eam exeruerit, ut non tam ipsa, quam ipse ab omnibus sæculis laudari ac prædicari mereatur. Nam B. Virgo a Spiritu Sancto ita sanctificata est, ut nullum omnino peccatum contraxerit, utque in gratia et sanctitate longe omnes angelos etiam Seraphinos superaret.

Secundo, planius et plenius utrumque Virginitatis elogium referas ad utrumque, scilicet tam ad incarnationem Verbi, quam ad suam ad hoc præparationem et sanctificationem: utraque enim fuit opus eximie, tam potentie quam sanctitatis Dei, quia utraque perfecta est ex supervenienti in Virgine Spiritu Sancto, ad sanctificandum tam Christum quam B. virginem, juxta illud angeli oraculum: « Quod enim ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei, » vers. 31. Christus enim fuit Sanctus Sanctorum, id est fons sanctitatis totum mundum sanctificans.

Sensus ergo est: « Et sanctum nomen ejus, » *q. d.* Nomen Dei est « sanctus, » hoc est, Deus ipse suo nomine significatus, est « sanctus, » hebr. *קדוש* *qados*, id est omnem habens puritatem, sanctimoniam, virtutem, perfectionem, ideoque ipse omnibus modis est venerandus, adorandus et celebrandus; *q. d.* enim, id est sanctus, dicitur ab *קדש*, id est, *colo, veneror*. Unde *q. d.* dicitur is qui ob virtutem et sanctitatem omnibus est reverendus. Sanctus ergo est Deus tum in omnibus operibus suis, tum maxime in sanctissimo hoc incarnationis Verbi mysterio, quo Christum, B. virginem et fideles omnes sanctificavit.

Nota: Copula « et » hic notat tum causam, tum effectum: causam, *q. d.* « Et, » id est « quia, » Deus est sanctus, imo ipsa increata et immensa sanctitas, ideoque fecit in me hæc magnalia sanctissimam incarnationis Verbi, ut ex me virgine, inoperante Spiritu Sancto, nasceretur sanctum, id est Sanctus Sanctorum, uti prædixit et promisit angelus: ad eum enim alludit Virgo illique applaudit; idque fecit ob finem sanctissimum, ut scilicet per Christum sanctum peccata aboleret, et peccatores sanctificaret, itaque eos ad salutem æternam deduceret. Alludit ad illud *Daniel. ix, 24*: « Ut consummetur prævaricatio, et finem accipiat peccatum, et deleatur iniquitas, et adducatur justitia sempiterna, etc., et ungatur Sanctus Sanctorum. » Effectum, *q. d.* Ex hoc magno Dei opere, scilicet ex miro hoc incarnationis Verbi in me mysterio, hic sequetur effectus, ut fideles omnes summe sanctificent et glorificent Deum tanti sacramenti officem. Ha S. Augustinus, *Jansenius* et a Magis proprie tamen et primario et videtur notare causam, secundario vero et consecutive effectum.

Denique Deus incarnatus dicitur sanctus, quia assumpsit carnem et sanguinem immolandum Deo, tum in vita, tum in cruce et morte pro sa-

lute hominum. Nam, ut ait S. Isidorus, lib. XV; Origenes, cap. XIV: « Nihil sanctum apud veteres dicebatur, nisi quod hostia sanguine esset consecratum aut conspersum. Item sanctum quod extat sanguine sanctum: sancire autem est confirmare. » Vide Apostolum, *Hebr. ix, 12* et eeg. S. Augustinus vero, lib. II De *Serm. Domini in monte*, cap. XXXI: « Sanctum, inquit, est quod violare atque corrumpere nefas est, cuius utique sceleris conatus et voluntas tenetur rea, quanvis illud sanctum, natura inviolabi' atque incorruptibile maneat. » S. Bernardus autem, serm. 3 in *Vigilia Nativitatis*, sanctitatem in clementia et mansuetudine collocat, juxta illud de Mose: « In fide et lenitate ipseus sanctum fecit illum, » *Eccli. xlv*. Unde subjungit: « Sane ut perfecta sit sanctificatio, etiam mansuetudinem et gratiam socialis vite a Sancto Sanctorum discamus oportet, sicut ipse ait: Discite a me, quia mitis sum et humilis corde. Quid enim hujusmodi hominem discere prohibet deliciis affluentem, qui suavis et mitis, et multe misericordie, omnibus omnia factus est, et universos perfundit oleo quodam mansuetudinis et lenitatis, quo sic infusus est, sic perfusus etiam et superfusus, ut stillare videatur undique? »

Hinc aliqui recentiores et « et sanctum nomen ejus, » referunt ad vers. seq. « Si misericordia ejus, » etc., quasi hæc sit Dei sanctitas. Verum ad litteram referendum est ad id quod præcessit, ut dixi. Porro, divine sanctitatis ideam nobis imitandam graphicè depingit S. Bernardus in Humberto monacho, serm. De obitu ejus: « Erat, ait, humilis corde, dulcis sermone, strenuus opere, fervens charitate, in commissio fidelis, in consilio circumspexit et prudens. Compositus erat super omnes homines, quos viderim in diebus istis, unus et idem perseverans omni tempore et omni hora. Plane in semitis Domini Jesu posuit vestigia, nec retraxit pedem, donec consumit itineris consummaret. Ille fuit pauper, pauper etiam iste fuit. Vixit ille in laboribus, et hic in laboribus multis. Crucifixus est ille, et iste multis et magnis crucibus affixus, stigmata Jesu tulit in corpore suo, adimplens ea que deerat passionum Christi etiam in carne sua; resurrexit ille, iste resurgit; ille ascendit in cælum, iste creditur ascendurus. »

Hinc Euthymius, in *Psal. xi*: « Ille, ait, proprie *sanctus* dicitur, qui pietatem et religionem colit, que ad Deum pertinet; *q. d.* vero ille, qui per semitam virtutum divinitatis efficitur participans. Porro, « sanctus » Hebraice dicitur *קדוש* *qados*, id est ab omni vitio, labe, imo et vulgi consuetudine semotus et separatus, qualis imprimis est Deus, cujus sanctitas et majestas adeo semota est, alta et eminentis, ut omnes deos, angelos et homines in infinitum transcendat. Unde S. Dionysius, De *Divin. Nom.*, cap. XII: « Cum sanctitas, ait, sit ab omni labe immunis, et omnino perfecta et

immaculata munditia; hinc Deus a munditia et virtutum omnium, quibus plenissimus est, exuberantia Sanctus Sanctorum nuncupatur. Verba S. Dionysii, quia fusa sunt, in pauca contraxi. Et Beda: « Sanctum, inquit, nomen ejus vocatur, quia singularis culmine potentia transcendit omnem creaturam, atque ab universis quae fecit, longe segregatur. Quod Graeca locutione melius intelligitur, in quo ipsum verbum quod dicitur $\epsilon\pi\epsilon\upsilon\sigma$ quasi extra terram esse significat: cujus etiam nos imitatione, pro modulo nostro segregari precipitur ab omnibus qui non sunt sancti, nec Deo dedicati, dicente Domino: Sancti estote, quia et ego sanctus sum; quicumque enim se Deo consecraverit, merito extra terram et extra mundum videbitur. Potest enim et ipso dicere: Super terram ambulantes, conversationem in oculis habemus. »

Symbolice: Deus suum nomen שׁוּבַי *saddai*, id est *nammeus*, liberalis, revelavit Abraham, *Genes. XVII, 1*; Mosi vero nomen suum proprium יהוה *Jehova* (quem Varro, ait S. Augustinus, lib. I *De Consensu Evang.*, cap. XXII, esse similitudine nominis, censuit esse *Jovem*, deum Romanorum; sed falso), id est « ens, » sive « qui est, et omnibus dat esse, » *Exod. VI, 3*; B. Virgini vero hoc loco revelat nomen eum « sanctus, » quia sanctitatem suam in eam effudit per Sanctum Sanctorum, id est Christum, qui in omnes fideles suam sanctitatem velut sol diffusurus erat. Hinc nonnulli per « sanctum » Dei nomen accipiunt nomen Jesu; hoc enim sanctus et venerabilis est nomina « Jehova, » ut ostendi *Numer. XII, 17*. Christiani ergo a Christo vocati ad plenam sanctitatem, sancti esse debent; unde a Paulo passim vocantur sancti, imo sanctiores omnibus fidelibus, qui fuerunt sub Mose, Abraham, Noe, Adam, etc. Christianismus enim nil aliud est, nisi vita Christi, sive professio sanctitatis Christi. Christianus ergo ita vivat, uti decet discipulum Christi, ut vita ejus viva sanctitatis Christi sit imago; ut quisquis eum videt et audit, in eo Christum sibi videre et audire videatur.

30. ET MISERICORDIA EJUS A PROGENIE IN PROGENIES (Syrys, *atates*; Arabicus, *in generationem generationum*) TIENTIBUS EUM. — « Misericordia, » Graece *deece*, quae vox respondet Hebraice רחם *chessed*, id est pietas, bonitas, beneficentia, liberalitas, *q. d.* Deus uti summe potens est et sanctus, sicut iam dixi, ita pariter summe misericors est, idque continue et semper in omnes, qui quavis aetate eum amant, ideoque timent eum offendere; quapropter mandatis ejus studiosse obtemperant uti ego semper eum amavi, timui, etique per omnia obedire sategi. Haec est enim secunda lujus cantici pars, qua B. Virgo a propriis sibi beneficiis a Deo collatis, transit ad communia toti Israel, id est omnibus fidelibus praestita, ut dixi vers. 46.

31. FECIT POTENTIAM (Syrys, *victoriam*; Arabi-

cus, *virtutem*) IN BRACHIO SUO: DISPERSIT (Syrys, *dissipavit*) SUPERBOS MENTE CORDIS SUI. — Lau Javit Virgo Dei clementiam et misericordiam in pios se fidentes, nunc ex adverso laudat ejusdem severitatem et justitiam in impios ipsum contemnentem.

IN BRACHIO SUO. — Anthropopathos Dei robur et potentia significatur per manum, digitum, dextram; sed maxime per brachium; virorum enim vires resident, seseque exerunt in brachiis et lacertis. Sensus ergo est, *q. d.* Deus potenti sua fortitudine seu brachio suo, multa potentem operatus est ab omni aevo, uti cum Pharaone per Mosen; Chananeos per Josue et Judices; Philistinos, Ammonitas, Moabitas, Idumeos per Davidem contrivit, vicit, subjugavit: multo magis jam idem Deus in me poterit incarnari facit Christum, per quem poterit debellabit Luciferum, infernum, mortem, peccatum omnesque impios. Unde Beda et Theophylactas mystice per « brachium » hic intelligit Filium Dei in Virgine incarnatum. Hic enim est Dei virtus, *1 Cor. I, 24*. Alludit ad *Isaie LIII, 1*: « brachium Domini cui revelatum est? » Vide ibi dicta.

DISPERSIT SUPERBOS MENTE CORDIS SUI. — Ut dispersit, disjecit et evertit Pharaonem, Nabuchodonosor, Arphaxat, Salmanasar, Baltassar, Antiochum, etc.

Nota: Tō « sui » nonnulli ad cor Dei referunt, *q. d.* Deus suo corde, id est voluntate et decreto dispersit superbos. Ita S. Augustinus hic: « Et hoc, inquit, mente cordis sui; id est in profundo consilio suo dispersit eos. Profundum consilium fuit, ut pro me Deus fieret homo, et innocens pateretur, ut redimeretur nocens; et sic. » Lis erat consilium, nec poterat illud diabolus videre, sed captus homo Leviathan. » Hanc expositionem sequitur Carthusianus: « Mente, inquit, id est intentione et libito cordis, id est intellectus sui, quo cuncta discernit, judicat et dispersit. » Verum ex Graeco liquet « sui » referri ad me esse non ad cor Dei, sed ad cor superborum. Graecus enim est αυτου , id est *ipsorum*, uti videt Syrys et Arabicus. Unde Euthymius: Deus, inquit, dispersit eos, qui corde suo erant superbi.

Alii significantius « sui » referunt ad dispersit, *q. d.* Deus superbos dispersit mente, id est per mentem, aut, ut Graeco est, δυναμις , id est per cogitationem cordis ipsorum, quia scilicet superba eorum consilia et machinationes in ipsorummet exitum retorquet, ut eos dispergat, juxta illud *Job, v*: « Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, » uti fecit Pharaoni insequenti Hebraeos per mare Rubrum, illum in eodem mari cum omnibus suis submergendo; et fratribus Josephi, qui eum venderant ut perderent, sed Deus per hoc Josephum sublimavit fratresque ipsum adorare coegit.

Lepidum est quod S. Antoninus, *part. II, tit. III, Lepidum* cap. II, narrat de quodam tyranno, qui radi de *de tyran-* *no super-* *bo dicitur* libris imperavit ex Mariae cantico: « dispersit superbos mente cordis sui: depositus potentes de plan-

sede, et exaltavit humiles; » quod se de sua sede posse deponi negaret. Cum semel post balneum, inquit, vestes illius angelus ipsum referens induisset, ac domum cum aulicis venisset, ille vero laeras vilesque sumere coactus, illic reversus in aulicos dōras et minas jactaret, pro stolido h' vitus ad angelum deductus est, qui verus princeps habebatur; a quo, postquam eum aulic effusus risissent, in penetrale admissus, deique modestia monitus, proprias vestes induit, ac deinceps in honore tanquam legitimus heres nabitus est. Aliud exemplum huius simile de clerico ridente sententiam Christi: « Qui se humiliat, exaltabitur, » ex beato Petro Damiano recensui, *Matth. XXIII, 12*.

SUPERBOS. — Nonnulli nomen « superbus » derivant a Graeco βρισηος , id est *superviolentus*, id est valde violentus, quia qui sunt superbi, sunt et violenti, ac in alios contumeliosos et injuriosi, uti fieri Imperatores et tyranni jam citati, sed horum vim majori vi consilii sui dispersit Deus. Alii « superbo » derivant a *super* et *eo*: superbus enim vult alios supergredi. Sic *mens* dicitur quasi *eminens*; est enim altior animi pars, quia superbi alta sua consilia destrunt. Albertus vero hic notat *mentem* a meliando dici; quoniam ea quae corde revolvimus et tractamus, mente mensurantur. Superborum vero mens est eorum mensura, quatenus fastum et altitudinem quam corde tractant, ad effectum perducant: a mente autem cordis dispersuntur, quando inique conceptum et tractatum perficere non possunt, juxta illud *Isai. VIII, 40*: « Inite consilium, et dissipabitur: loquimini verbum, et non fiet. »

32. DEPOSITUS (Syrys, *deturbavit*) POTENTES DE SEDE, ET EXALTAVIT HUMILES. — Ut depositus de solo regali superbum Saulem, subrogando ei humilem Davidem; sic superbo Aman subrogavit humilem Mardocheum et Vasthi Estherem. Sic Josue, *XII, 7*, percussit triginta unum reges Chananeos, eorumque regna sibi et Israeli subdidit. Idem fecit, facit et faciet Deus omni saeculo. Quare haec praeterita « fecit, dispersit, depositus, exaltavit, » etc., amplissime accipienda sunt, ut quodlibet tempus significant, tam futurum quam praesens et praeteritum more Hebraeorum. « Depositus, » ergo deponit ad deponet.

POTENTES. — Graece δυναστες , id est *dynastas*, principes, nam a δυναμις , id est potentia, dicti sunt *dynastes* id est potentes.

Alludit Virgo ad Davidem qui, *Psal. CXII, 6*, ita de Deo canit: « Suscitans a terra inopem, et de stercore erigens pauperem; ut sedeat cum principibus, cum principibus populi sui. » Et ad Annam quae, *1 Reg. II, 7*, ita jubilat: « Dominus pauperem facit, et ditat; humiliat, et subleval: suscitavit de pulvere egenum, et de stercore elevavit pauperem; ut sedeat cum principibus, et solium gloriae teneat. »

Porro, tum alias saepe, tum sub tempus nati-
vitatibus Christi Deus depositus potentes de sede, toto pene orbe, quem sublatulo Julio Caesare, Pompeio, Lepido, Antonio ceterisque regibus, principibus et tyrannis, uni subiecit Augusto Casari, qui typus fuit Christi, aequo ac fuerat Cyrus, *Isai. XLV, 1*. Unde, nato Christo, nomen Domini sibi oblatum recusavit. Ita ex Philone et aliis Baronius initio *Annalium*. Tunc quoque Deus depositus de sede Hyrcanum et Aristobulum de principatu Judaeae inter se contentantes; in quibus desit stirps et successio Assamoneorum, puta Judae, Jonathan et Simonis Machabeorum. Herodes quoque infanticida regno et vita privata est; ac paulo post tota ejus progenies regia interit, aequo ac Augusti Caesaris, scilicet ut significaretur Christum jam esse natum illicque regnum omne debere et preparari, uti praedixit Daniel, cap. VII, vers. 13.

33. ESURIENTES (Hebraeus, id est famelicus) IMPLEVIT (Syrys, *saturavit*) BONIS, ET DIVITES DIMISIT INANES. — Sic esurientes Hebraeos (qui erant ad trices centena hominum millia) manna de caelo pluviente aluit in deserto per quadraginta annos. Sic eosdem induxit in terram promissam lacte et melle manantem, expulsi Chananeis et fame tabescentibus. Sic Eliam esurientem Deus pavit per angulum, Daniele in lacu leonum per Habacuc, Paulum primum eremitam per corvum. Sic et B. Virginem esurientem et sidentem justitiam pavit Verbo incarnato, ac eodem fideles omnes pascit in Eucharistia magisque pascet in caelo. Hoc enim hic intendit significare Spiritus Sanctus, et hoc ad praesens incarnationis negotium pertinet.

Alludit ad illud Annae, *1 Reg. II, 3*: « Impleti prius pro panibus se locaverunt, et famelici saturati sunt. » Et ad illud Davidis: « Divites eguerunt et esurierunt, inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono, » *Psal. XXXIII, 11*. Per « esurientes » ergo intelliguntur pauperes; his enim opponit divites.

34. SUSCEPT ISRAEL PUERUM SUUM, RECORDATUS MISERICORDIAE SUAE. — « Suscipere » in Scriptura, praesertim Psalmis, est amplissime significatio. Significat enim assumere, manum porrigere, adjuvare, amplecti, erigere, defendere, promoveri, etc. Sensus ergo est, *q. d.* Deus populum Israeliticum, quem quasi puerum, id est filium vel servum suum tenere diligebat, jam quasi collapsam manu apprehendit, erexit, adjuvit, restituit, et omni benevolentiae et beneficentiae genere prosecutus est. Fecit id Deus olim saepe per Mosen, Josue, Samuelem, Davidem, Ezechiam, Josiam, Esdram, Zorobabel, Machabeos, etc., sed nunquam maxime id fecit mittente Israeli Messiam ipsi promissum; hic enim in utero meo, ex me, quae sum Israelita, carnem suscepit. Tunc enim plane collapsa erat respublica et Ecclesia Israel, id est populi Judaici,

Martha
soli tempus
vultu
Christi
deposuit
Deus pe-
tales da-
sede.

Vers. 34.
Suscep-
pere in
Scriptura,
ra, quia

cum et sceptrum ab eis ablatum esset, et translatum ad Herodem et Romanos, atque pontifices et sacerdotes suis lucris commodisque intenti, populi salutem negligerent: quare populus tunc graviter afflictus, variis tum animæ, tum corporis miseris laborabat. Deus ergo misit opportune tunc Christum, ut ex eis omnibus suum Israel, id est omnes fideles, tam ex Judæis quam ex Gentibus ad se conversos eriperet. Unde S. Augustinus: « Suscepit, inquit, Israel, non quem invenit Israel, sed ut faceret Israel, suscepit: sicut medicus egrotum, ut sanaret infirmum, et redimeret captivum; ut justificaret impium, et salvaret justum. » Israel enim Hebraice idem est quod *vir videns Deum*, aut potius *dominans Deo*, *Genes. xxxii. 28*. Est enim hæc tertia pars hujus cantici, qua B. Virgo a communibus beneficiis olim Israel a Deo præstitis, redit ad proprium hoc et peculiare Messie jam in se incarnati, quod omnium fuit maximum et præstantissimum.

RECORDATUS MISERICORDIE SUE. — Causa enim cur Deus miserit Christum, fuit communis Israelis et totius generis humani, morti et gehennæ ob peccata additi, miseria, cujus miserens Deus misit Christum, ut illa nos eriperet, et Deo ætuloque reconciliaret. Unde S. Leo, *serm. 1 De Jesuino dei nostri mensis*: « Causa, ait, reparationis nostræ non est, nisi misericordia Dei. »

Hujus Deus dicitur quasi postliminio « recordatus, » quia post quatuor annorum millia, quibus homines in sua miseria relinquentes, misericordie sue patribus promissa videbatur oblitus, hunc ejus quasi recordatus, illum per Christum reipsa exhibuit. Hæc enim misericordia non est alia, quam salus per Christum allata.

SICUT LOCUTUS EST AD PATRES NOSTROS, ABRAHAM, ET SEMINI EJUS IN SÆCULA. — Tunc « sicut » et cætera usque ad « Abraham » parenthesi intercedenda sunt, ut patet ex Græco, et ex eo quod subdit: « semini; » alioqui enim dicendum fuisset « ad semen, » sicut dixerat « ad patres. »

Significat ergo Virgo misericordiam hanc, id est salutem allatam per Christum, a Deo ab olim fuisse promissam patribus, ut Adæ, *Genes. iii. 15*; Abrahæ, *Genes. xlii. 18*; Davidi, *II Reg. vii. 42*; et cæteris, *q. d.* Hæc Christi incarnatio non est res fortuita, sed ab æterno a Deo ad salutem Israelis totiusque mundi, magno consilio provisæ et decretæ, ac in tempore ab origine mundi Patriarchis omnibus promissa: quare ipsi eamdem avidissime desiderarunt, et ardentissimis spiribus a Deo postularunt, sed non obtinuerunt, quia Deus hunc temporis et ætati tantum donum reservare et exhibere decrevit.

ABRAHAM, ET SEMINI EJUS IN SÆCULA. — « Abraham » est dativi casus, ut patet ex Græco, et ex « semini. » Hæc verba enim referenda sunt, non ad « patres nostros, » utpote parenthesi intercepta, sed ad « recordatus misericordie sue, » quod præcessit, *q. d.* Deus incarnando

Christum, recordatus est misericordie suæ, olim ab eo Abrahæ et semini, id est posteris ejus Israelitis, promissa. Christus enim proprie Israelitis fuit promissus; ab eis tamen, utpote Christum repellentibus, illam derivavit Deus ad Gentes, quæ avidè Christum susceperunt. Abrahæ meminit, tum quia hic fuit primus Patriarcha Israelis; tum quia hic fide excelluit, ideoque a Deo nuncupatus est Pater credentium, ac promissionem de Christo ex semine ejus nascituro, per quem omnes gentes benedicendæ, id est salvandæ forent, accepit, *Genes. xxii. 18*.

Quocirca hoc semen, id est filii et posteritas Abraham, intelligendi sunt non carnales, puta Judæi secundum carnem ex Abraham prognati, sed spirituales, puta fideles tam ex Gentibus, quam ex Judæis in Christum credentes: hi enim fidem Abrahæ quasi patris credentium imitantur, uti dixi *vers. 32*, ac diserte docet Apostolus, *Rom. cap. ix. vers. 8*.

IN SÆCULA. — Hæc vox refertur potest tum ad « semini, » *q. d.* Semini Abraham duraturo « in sæcula, » id est in perpetuum; tum ad « misericordie, » *vers. 34, q. d.* Recordatus est Deus misericordie suæ, id est salutis dante per Christum, eamque voluit durare non centum vel mille annos, sed in sæcula sæculorum, id est in æternum. Eodem redit uterque sensus. Ita Jansenius, Maldonatus, Franciscus Lucas et alii.

36. MANSIT AUTEM MARIA CUM ILLA QUASI MENSIBUS TRIBUS, ET REVERSA EST IN DOMUM SUAM. — « Mansit, » serviens Elisabethæ cognatæ suæ jam partu vicina, eamque suis sanctis obsequiis et alloquiis recreans, et magis sanctificans, æque ac Joannem ventre ejus contentum. Ita S. Ambrosius: « Non sola, inquit, familiaritatis est causa, quod diu mansit, sed etiam tanti vatis profectus. Nam si primo ingressu tantus profectus extitit, ut ad salutationem Mariæ exultaret infans in utero, et impletur Spiritu Sancto mater infantis: quantum putamus, usu tanti temporis S. Mariæ addidisse præsentiam! » Sic et Origenes hic, *homil. 9*, docet per hos tres menses, tam Joannem quam Elisabetham, ex presentia Virginis mire in sanctitate profecisse: « Exerebat ergo, inquit, et quasi in athletico sancta matre (ut mater Joannis esset quasi agon et locus certaminis athleticæ) per tres menses ungebatur Joannes, et preparabatur in matris utero, ut mirabiliter natus mirabilibus nutritur: » non enim hic lactationis, aut nutrimentum et gerularum ejus ulla fit mentio, sed tantum dicitur: « Et erat in deserto usque ad diem ostensionis suæ ad Israel. » Hæc O. genes.

QUASI MENSIBUS TRIBUS, — id est usque ad nativitatem Joannis. Venit enim sexto mense a concepto Joanne, ut patet *vers. 26*. Joannes autem natus est tertio post mense, puta mense nono a conceptione sua.

Queritur hic, an B. Virgo manserit usque ad partum et nativitatem Joannis, illique interfuerit

tertia. Negant Theophylactus, Euthymius, Jansenius, Probant primo, quia B. Virgo venit mense sexto, et mansit quasi mensibus tribus; ergo discessit non ante mensem finitum, ac proinde ante partum Elisabethæ; secundo, quia post discessum Virginis narrat Lucas partum Elisabethæ, atque in eo nullam Virginis facit mentionem; tertio et maxime, quia castissimam Virginem partui interesse non decebat; quarto, quia conveniebat ut turbam in partu affluxuram effugeret.

Contrarium tamen æque est probabile, imo probabilius, idque plures sentiunt, scilicet Origenes, S. Ambrosius, Beda, Maldonatus, Toletus, Franciscus Lucas. Probatur primo, quia incivile fuisset usque ad partum manere, et immediate ante partum discedere; secundo, quia in partu maxime Virginis presentia, ope et consolatione egebat Elisabetha; tertio, quia Virgo ad hoc mansit per tres menses, ut Joannem orbis miraculum et Christi sui præcursorem cerneret, amplecteretur et benediceret, ac vicissim ut Joannes jam natus matrem Domini, et in ea Christum Dominum cerneret, salutaret et veneraretur. Unde Beda: « Tandiu, ait, mansit Maria, donec Elisabeth partus tempore completo, præcursoris Domini sui, propter quem maxime venerat, nativitatem videret. »

Ad primum respondeo, « quasi » significare hic non diminutionem, sed augmentum, *q. d.* Mansit circiter per tres menses, et paulo amplius. Adde potuisse nasci Joannem in fine trium mensium; multe enim proles nascuntur nono mense necdum expleto.

Ad secundum Lucas prius voluit pertexere totam historiam visitationis B. Virginis, deinde nativitatem Joannis ex ordine recensere, ne unam rem cum alia confunderet.

Ad tertium, B. Virgo ipsa hora partus se subdixit in cubiculum, orans pro felici partu: partus autem curam permisit obstetricibus, ad quas illa pertinebat; hoc enim, vel simile, decorum eam servasse par est credere.

Ad quartum, turba affluentium parva fuit, et si magna fuisset, majorem fecisset Virgo fructum, pluribus annuntiando præcursorem Christi jam esse natum, alisque suis plis sermonibus.

ET REVERSA EST IN DOMUM SUAM, — in Nazareth. Domus hæc Virginis ab angelis translata Lauretum, religiose ibidem visitur et colitur, uti dixi.

37. ELISABETH AUTEM IMPLETUM EST TEMPUS PARIENDI, ET PEPEKIT FILIUM. — Visitationi B. Virginis subjungit Lucas partum Elisabethæ, velut effectum causæ. B. Virgo enim suis meritis et precibus impetravit felicem ejus partum, ac Joannem tum nativitatem, tum sanctitatem; ad hoc enim venerat ex Nazareth, et manserat cum ea per tres menses.

Symbolice: Origenes hic, *hom. 9*: « In Scriptura, ait, nusquam dicitur in ortu peccatoris, completum est tempus ut pareret; sed ubicum-

que justus nascitur, ibi complentur dies. Ortus justi plenitudinem habet, peccatoris autem vacuitatem et inanitatem. »

ET PEPEKIT FILIUM, — Joannem Baptistam die 24 junii: tunc enim quotannis Ecclesia ejus unum natalem communi omnium gaudio celebrat, patris et Christi. In cæteris enim Sanctis celebrat diem non natalem, sed fatalem, quo ex misera vita ad beatam migraverunt.

38. ET AUDIERUNT VICINI ET COGNATI EJUS, QUIA MAGNIFICAVIT DOMINUS MISERICORDIAM SUAM CUM ILLA, ET CONGRATULABANTUR EI. — Græce *εὐχαριστοῦντο*, id est *congaudebant ei*. Ita impletum illud angeli promissum *vers. 14*: « Et multi in nativitate ejus gaudebunt. » Misericordiam, quæ liberavit eam Deo opprobrio sterilitatis, et talem ei dedit prolem. Nimirum, ut ait S. Ambrosius, « habet Sanctorum editio lætissimum plurimorum, quia commune est bonum; justitia enim communis est virtus. » Justo enim suo exemplo omnibus presertim, multum etiam sua prædicatione, uti profuit S. Joannes. Zachariæ hic non fit mentio, quia ipse erat surdus et mutus.

39. ET FACTUM EST IN DIE OCTAVO, VENERUNT CIRCUMCIDERE PUERUM, ET VOCABANT EUM NOMINE PATRIS SUI ZACHARIAM. — « Venerunt, » scilicet sacerdotes et cognati, quorum erat circumcidere vel cohonestare circumcicionem.

CIRCUMCIDERE. — Adverte hic Judæos non semper in synagoga fuisse circumcisos. Nam Joannem domi sue circumcicionem colligere ex *vers. seq.* ubi significatur mater circumcicioni interfuisse, quæ, quia puerpera, domo egredi non poterat, juxta legem *Levit. xii. 4*.

Porro, per circumcicionem infans purgabatur a peccato originali, et aggregabatur Ecclesie, sive populo fideli. Unde tunc nomine alieujus fidelis presertim patris, avi, vel cognati ei imponebatur, uti nunc fit in baptismo; quia tunc infans nomen dabat Deo et populo Dei, puta Synagoga, sive Ecclesie. Vide de circumcicione dicta *Genes. cap. xvii. vers. 10*.

40. ET RESPONDENS MATER EJUS, DIXIT: NEQUAM, SED VOCABITUR JOANNES. — Arabibus, vocata eum Joannem. Nota Elisabeth non tam a Zacharia, utpote surdo et muto, quam a Spiritu Sancto quo, salutante eam Virgine, repleta mysterium incarnationis Verbi in Virgine, aliaque maxima cognoverat, cognovisse quoque filii sui non nen, illi a Deo per angelum *vers. 13* inditum, ac Zachariæ revelatum, ceteraque omnia que Zachariæ in templo thaurificanti contigerant. Ita S. Ambrosius, Origenes, Beda, Euthymius et Theophylactus. Nam, ut ait S. Ambrosius: « Neque ignorare poterat Domini prævium, quæ prophætaverat Christum, » vocantur B. Virginem matrem Domini, id est Dei.

41. ET DIXERUNT AD ILLAM: QUIA (ET QUIA) RESPONDET HEBR. מַי, ET PER PLEONASIMUM REDUNDAT) NEMO EST IN COGNATIONE TUA, QUI VOCETUR

WOC NOMINE. — Solebant enim Judæi, uti etiam Christiani, infantibus nomina patrum, vel cognatorum illustrium imponere, tum ut eorum heroica facta imitarentur, tum ut illorum memoria et gloria in uliis et posteris maneret superstes. Hic est m^o s^o terre, sed Joannes erat civis oculi, non terre, ut de celeste e celo nomen accepit. Adverte hoc nomen non esse generis, sed valis, » ait S. Ambrosius et Beda.

62. INNEBANT ASPER PATRI EJUS, QUEM (SYRUS, quomodo) VELLE VOCARI EUM? — Arabicus, quem vis vocari eum? ne forte mater errasset in nomine infantis assignando, consulunt patrem, ad quem, uti infans, sic et infantis nomen spectabat. «Innebant, quia incredulitas affatum ei eripuit et auditum, nullu interrogatur, » ait S. Ambrosius.

63. ET POSTULANS PUGILLAREM SCRIPSIT, DICENS, JOANNES EST NOMEN EJUS. — Pugillarem, Græce πικρίδιον, id est tabellam, in qua stylo scribitur, quales apud nos sunt ex pergamento aut tegulis (olim vero erant ex cera) quas mercatores circumferunt memorie causa, ut scribant ea quorum recordari velint.

DICENS, — non ore, sed manu et litteris, ait S. Ambrosius.

JOANNES EST NOMEN EJUS. — Notat S. Ambrosius dici «est, » non «erit, » q. d. Hoc nomen nos ei non imponimus, quia jam a Deo accepit, vers. 13; «habet suum nomen quod agnovimus, non quod elegimus. » Sic et Beda. De nomine Joannis dixi vers. 13. Quibus adde prisca indita fuisse nomina ab eventu vel presenti, vel futuro. Sic Isaac nomen accepit a risu matris; Jacob a supplantatione fratris sui; Esau, quia natus est pilosus; Cain, quia ipse fuit possessio matris Eve; Noe, quia ipse consolator mundi, diluvio mergendi, futurus erat; Phares, quia divisit materiam; Moses, quia ex aquis fuit extractus; Gersam, quia peregrinus; Joseph, quia matri additus, etc. Sic et Joannes dictus a gratia et misericordia, quam accepit in sui non conceptione, sed visitatione B. Virginis.

ET MIRATI SUNT UNIVERSI — tum concordiam patris cum matre, tum nomen Joannis in illa familia insolitum et inauditum; nesciebant enim illud cœlitus fuisse revelatum Zacharie, vers. 13.

64. APERTUM EST AUTEM ILLICO OS EJUS, ET LINGUA EJUS, ET LOQUEBATUR BENEDICTIS (laudans) DEUM. — «Apertum est os, » id est cepit loqui. Est catachresis. Mutis enim videtur os esse clausum ne loqui possint. Causam dat S. Ambrosius: «Merito, ait, cœlitus resoluta est lingua ejus; quia quam vixera incredulitas, fides solvit. » Videns Joannes sibi reipsa ne tum, credidit promissis de eo ab aëlo sibi factis, de quibus antea dubitaverat. Joannes ergo sicut in ventre matrem replevit Spiritu Sancto, sic et jam natus eundem patri aspiravit. Unde S. Gregorius Nazianzenus: «Editus, ait, Joannes Zacharie solvit silentium:

absurdum enim erat voce Verbi progressa patrem manere elinguem. »

Porro, «fiebant hæc omnia dispensative, ait Theophylactus, ut Joannes dignus fide testis Christi haberetur. » Et Beda: «Futurus propheta, ait, præmissis commendatur auspiciis. » Cum ore et lingua pariter aures Zacharie fuisse solutas, ut ex surdo fieret audiens, non est dubium. «Manifestum est, ait Euthymius, quod et auditus pariter solutus est; sicut enim pariter ablati fuerat, ita quoque pariter solutus est. »

Symbolice: S. Ambrosius, in cap. III Lucæ, 5; «Quia, ait, Joannes vox erat (juxta illud: Ego vox clamantis in deserto, Joan. I, 23), ideo in eius nativitate pater mutus vocem recuperavit. »

63. ET FACTUS EST TIMOR (SYRUS, pavor) SUPER OMNES VICINOS EORUM; ET SUPER OMNIA MONTANA (SYRUS, in universo monte) JUDEE DIVULGARANTUR OMNIA VERBA HEC. — «Timor, » id est religio, reverentia erga Deum, tam potenter tot mirabilia circa Joannem in matre et patre operantem. Patet ex sequentibus. Ubi enim Deus suam potentiam ostendit, ibi oritur hominum erga eum ejusque majestatem sacer timor et reverentia. Sic passim hic timor accipitur pro religione et reverentia erga Deum vel homines sanctos, ut patet cap. VII, 16; Marc. IV, 40.

66. ET POSUERUNT OMNES QUI AUDIERANT IN CORDE SUO, DICENTES: QUIS PUTAS PUER ESTE ERIT? ET ERUNT MANUS DOMINI ERAT CUM ILLO. — «Posuerunt in corde, » id est cordi sive menti impresserunt, pressius de his miris et miraculis cogitabant, studiose ea considerant, pendentes quid ea sibi vellent, quidve futurum circa Joannem portenderent.

QUIS PUTAS PUER ESTE ERIT? — Arabiens, quid putas futurum esse de hoc puero? Fecit hoc Deus ut per hæc signa excitaret omnium animos ad considerationem et venerationem Joannis, utpote futuri præcursoris et indicis Christi, ut Joanni auctoritatem conciliaret, itaque testimonium ejus de Christo omni exceptione foret majus; «ut iter præcursori veritatis præcurrentia signa præbeant, » ait Beda. Christus revelavit S. Brigide, lib. I Revel., cap. CVIII, tres Sanctos præ cæteris sibi placuisse, scilicet B. Virginem, Mariam Magdalenam et Joannem Baptistam, adeoque in ejus nativitate consternatos demones plangisse, cum angeli et pii Israelitæ exultarent.

ET ERUNT MANUS DOMINI ERAT CUM ILLO. — «Manus, » id est potentia, providentia, cura, gratia et favor (horum enim omnium symbolum est manus) mirabilis Dei ostendebat se in puero hoc, scilicet Joanne, ut eum singulariter ad magna prodixisset, elegisset et destinasset, ideoque singulari cura curam gerere, et cum illo esse illicque per omnia assistere videtur; idque primo ostendebat, annuntiando ejus nativitatem patri Zacharie per angelum; secundo, Zacharie muti linguam, et surdi aures in nativitate Joannis sol-

Manus
Dei est
favor.

vendo in laudes Dei; tertio, eum illuminando et suspendendo ad prophandum de puero, quarto, dando prolem hanc Elisabethæ sterili et seni per miraculum; quinto, dando puero nomen novum et insolitum, scilicet «Joannes, » id est Deus misericors est, vel Deus gratum habet. Quæ omnia partim miracula, velut præludia portendebant Joannem fore magnum virum et Prophetam, Deumque per illum eximia operaturum; atque omnes illa videntes vel audientes ingenti timore, gaudio et spe perfundebant.

Addit S. Ambrosius, Origenes et Euthymius, ipsummet Joannem sensisse in se hanc Dei manum, cum in dies sentiret se per Dei operationem in usu rationis, in sanctis inspirationibus et desideris, in Christi amore et cultu, in gratia et meritis cum etate supra naturam crescere et proficere.

67. ET ZACHARIAS PATER EJUS REPLETUS EST SPIRITU SANCTO, ET PROPHETAVIT DICENS. — Zacharias jam habebat Spiritum Sanctum; erat enim justus, ut audivimus vers. 6; hic tamen per ortum Joannis, tantum Spiritus Sancti gratiæ tum gratum facientis et sanctificantis, tum gratis datæ, scilicet prophetiæ, copiam accepit, tantoque Christi jam in Virgine incarnati amore, gaudio et jubilo perterritus est, ut exultans in cantilium hoc propheticum prorumperet, fidei, reverentiæ et devotionis plenissimum: quod proinde Ecclesia quotidie in Officio divino ad Laudes solemniter decantat.

68. BENEDICTUS (sit, id est benedicatur, laudetur, celebretur) DOMINUS DEUS ISRAEL, QUI VISITAVIT ET FECIT REDEMPTIONEM PLEBIS SUE (1). —

(1) Canticum Zacharie percipit quibusdam partibus facile distinguitur. Exorsus enim a Dei laudatione, laudationis causam ille offert, fuseque explicat. Ad filium postremo sermone convertitur, ejusque officium prædicit, atque eo pertinere docet, ut notum fiat Israelitis illud quod dixerat initio carminis causam esse cur in Dei laudem erumperet, quodque aliis verbis illustans carmen absolvit. Secus tamen est syntaxis, quæ carmen legitibus hanc levem errorem afflicatas, non quod intricata atque implexa ea sit, sed quia e contrario nimis dissoluta disjunctaque esse videatur, tur- modo infinitive crebro usurpatis, tum ob plur., ut grammatici vocant, appositiones, ita ut minime appareat, utrum quædam sententiæ cum prioribus, an cum posterioribus, connectantur. Quo magis perspicua fiat hujus cantici serie sententiarum, ejus sive infra damus, ex opere cit. P. Patritii excerptam:

Dei laus.

Benedictus Dominus Deus Israel.

Laudis causa.

Quia visitavit (plebem suam, hoc est, nos) Et fecit (id est, faciundo) Et erexit (id est, erigendo) redemptionem plebis sue, | cornu salutis nobis, in domo David pueri sui;

Causæ explicatio.

Sicut locutus est per os sanctorum, Qui a seculo sunt, prophetarum ejus,

Syrus, visitavit populum suum, et fecit et redemptionem, id est visitando eum redemit. Est hendi-dys. Zacharias hoc canticum duo facit: primo, laudat Deum ob incarnatum in Virgine Messiam, cujus opus redemptionis mundi, et vim gratiæ decantat; secundo, a vers. 76 usque ad finem, laudat Deum compellendo Joannem filium suum, ejusque quasi præcursoris Christi officium et munus præcinit.

DEUS ISRAEL. — Græce τὸν Ἰσραηλ, id est Israel: licet enim Deus sit omnium hominum, tamen peculiariter est Deus, id est curator, provisor, salvator Israelis, id est populi fidelis, quales olim erant Judæi sive Israelitæ, nunc sunt Christiani.

FEKIT REDEMPTIONEM PLEBIS SUE. — q. d. Deus per Christum jam incarnatum fecit inchoative, id est facere incepit redemptionem et liberationem totius mundi a peccato et servitute demonis, peccati, mortis et gehennæ, sub qua ab Adamo per quatuor annorum millia hucusque detentus et oppressus fuit; sed præsertim Israelis, id est populi Judæici, cui primo et proprio promissus erat Messias, sive Christus. Zacharias ergo per spiritum propheticum agnovit Messiam incarnatum in utero Virginis, ac proinde redemptionem

salutem

ex inimicis nostris et de manu omnium qui oderunt nos, (scilicet)

facere misericordiam cum (tinet, iisque promissa fuit), patribus nostris (id est, et memorari testamenti sui que ad patres nostros per-

sancti; jurandum quod juravit ad Abraham patrem nostrum, ad dandum nobis (id est, quod daret nobis) sine timore (utpote de manu inimicorum nostrorum liberatos, (nos) servare ipsi in sanctitate et justitia coram ipso omnibus diebus nostris.

Apostrophe ad filium.

Et tu, puer,

Hujus manus.

Propheta Altissimi vocaberis,

Muneris motus.

Prælis enim ante faciem Domini

Quorum hoc munus, quibusque pertinet ad illud bonum, quot carminis argumentum est.

Parare vias ipsius ad dandum (id est, quod des) scientiam salutis plebi ipsius in remissionem peccatorum ipsorum,

Unde hoc occurrit.

Per viscera (id est, quæ carnis) fet per viscera) misericordie Dei nostri,

Modus hujus boni.

In quibus visitavit nos Oriens ex alto; illuminare (id est, ad illuminandum) iis qui in tenebris et umbra mortis sedent, ad dirigendum (id est, quo, qua illuminatione dirigat) pedes nostros in viam pacis.

mundi jam esse inchoatam, utpote concepto Redemptore, qui completive post paucos annos per mortem suam in cruce redempturus erat mundum. Unde Euthymius: « Beatus Zacharias, inquit, quod proxime faciendum (adde quod jam inchoatum) cognoverat, propheticum more quasi jam factum narrat. »

Vers. 69. **Cornu salutis est** — Nota: « Cornu » per catachresin in Scriptura significat robur, potentiam, victoriam, gloriam, et consequenter regnum; omnis enim gloria et robur animalium cornutorum, ait ex Chrysostomo Theophylactus, consistit in cornibus. Hinc S. Cornelius Pontifex et martyr pingitur cum cornu, et ab eo nomen accepit, quia cornea fortitudine restitit Decio Imperatori acerrimo persecutori, totaque Ecclesiam Romanam ad resistendum induxit, itaque de eo per martyrium gloriose triumphavit: quare corneum ejus robur mire dilaudat S. Cyprianus, epist. 1 ad Cornelium. Vide dicta Habac. III, 4, ad illa: « Cornua in manibus ejus, » ubi egi de cornibus Christi, quibus vincit mortem et gehennam. Et Daniel, VIII, 4, ad illa: « Hircus habebat cornu insigne. » Et Deuter. XXXIII, 17, ad illa: « Cornua rhinocerotis cornua illius; in ipsis ventilabit gentes usque ad terminus terræ. »

Sensu ergo est, q. d. Deus cornu salutis, id est salutiferam potentiam et gloriam regni Israelitici, quae olim subigendo hostes Chanaanos, Philistaeos, Moabitas, etc., tempore Josue, Davidis et Salomonis flourerat, jam vero cederat, rursum per Christum Davidis filium erexit; cornu, inquam, non temperale, sed spirituale, uti dixi vers. 32. Alludit ad Ezech. XXIX, 21: « In illa die pullulabit cornu domus Israel. » Ita Theophylactus, Beda, Euthymius, Jansenius, Maldonatus et alii. Hinc patet cornu salutis esse ipsum Jesum Christum salvatorem, ejusque potentiam, victoriam et regnum: hic enim salutem robustam devictis demonibus caeterisque hostibus attulit Israelii totique mundo, Christus enim e domo, id est e familia et stirpe David prognatus est, juxta illud Annae: « Dominus dabit imperium regi suo, et sublimabit cornu Christi, » I Reg. II, 10; et illud Davidis: « Illuc producam cornu David, » Psalm. CXXII, 17. Unde tropologie Beda: Cornu, inquit, excedit carnem, et regno Christi mundus et carnis gaudia superantur, in cuius figuram David et Salomon, cornu olei reges sunt consecrati. Et Origines illud Isaiae, v, 1: « Vineae facta est in cornu, » id est, inquit, Ecclesia plantata in Christo.

70. Sicut locutus est per os sanctorum, qui a seculo sunt (id est qui olim precisi temporibus fuerunt: est enallage temporis), prophetarum ejus. — Omnes enim sancti Prophetae vaticinati sunt de Christo, ejusque robore, victoria et regno. Ita Beda. Exempla sunt Jerem. XIX, 20: « Clamabunt ad Dominum a facie tribulantis, et mittet eis sal-

vatorem et propugnatorem, qui liberet eos; » Isai. XXX, 10: « Ego salvabo te de terra longinqua, et semen tuum de terra captivitatis eorum; » Ezech. XIII, 21: « Et liberabo populum meum de manu vestra, neque erunt ultra in manibus vestris ad praedandum. »

71. SALUTEM (SYTUS, quod liberabit nos) EX INIMICIS NOSTRIS, ET DE MANU OMNIUM QUI OBERUNT NOS, — id est omnium demonum et hominum impiorum, ait Glossa, puta Satanae et ministrorum ejus. « Salutem » refert ad « locutus est, » vers. 70, q. d. Sicut Deus locutus est per Prophetas, et promissit salutem, id est liberationem et salvationem Israelis totiusque mundi a captivitate diaboli, peccati, mortis et gehennae; ita eandem nunc praestitit, dando cornu salutis, id est robustum Salvatorem, scilicet Jesum Christum. Nota, Zachariam hic interpretari prophetias veteres de regno et salute Christi, non temporali, ut crasse intelligunt Judaei, sed spiritali, ut patet vers. 73 et seq., ubi ait: « Ut serviamus illi in sanctitate et justitia coram ipso, omnibus diebus nostris; » et vers. 77: « Ad dandam scientiam salutis plebi ejus, in remissionem peccatorum eorum. »

72. AD FACIENDAM MISERICORDIAM CUM PATRIBUS NOSTRIS (1), — qua uti patribus Christum promissit, ita jam promissis stetit, Christumque posteris eorum exhibuit, per quem ipsos etiam patres limbo liberabit et beabit, ac in caelum secum deducet. Unde Theophylactus: « Christi gratia, inquit, etiam ad illos qui mortui erant extenditur; omnes enim per eum resurgent; » implevit etiam patrum spem et desiderium; nam, ut ait idem Theophylactus, « cum patres vident filios suos talibus frui bonis, gaudent et participes sunt laetitiae, perinde ac si in se collata essent. »

ET MEMORARI (Graece *μνησθαι*, id est meminisse, recordari, esse memorem) TESTAMENTI SUI SANCTI. — Est graecismus, q. d. Ut memoraretur, sequi memorare ostenderet testamenti, id est pacti cum

(1) Haec simili promissu modo ab interpretibus versiculus 72 cum duobus praecedentibus jungitur. Alii enim que sunt in vers. 71 et 72 putant *zaphara* esse, secus alii. In primo casu verba ad faciendam memorari, que in graeco modi sunt infinitivi, exprime; vel gerundii, vel participii, et junges cum vers. 68 et 69, ut sensus sit: Deus visitavit plebem suam, ut faceret misericordiam, et recordaretur; vel, quod eodem recidit, faciens misericordiam, recordatus. Illam autem parenthesis si respicias, versiculus 72 erit appositio, qua illustratur vox salutem, vers. 71, ut sensus sit: Deus locutus est, id est promissit, salutem, que salus in eo est, ut faciat misericordiam, et recordetur; vel, quod magis arripit: Deus locutus, seu patribus est, quod in salutem cedet, facere misericordiam, et memorari.

Voces cum Patribus nostris construendas esse Patritius negat cum verbo facere, non enim Patribus nostris tantum, sed universo hominum generi hoc beneficium praestitit Deus; sed sunt appositae nomini misericordiam, omisso de more Hebraeorum pronome relativo; q. d. misericordiam que Patribus nostris, id est sit *ab Abraham et semini ejus, promissa a Deo fuerat.*

patribus de Messia nascituro initi. Pactum hoc cum Abraham, Isaac et Jacob a Deo sancitum extat Genes. XII, 3, et cap. XX, 4, et cap. XXVIII, 14. Estque hoc: « Benedictionem in semine tuo omnes tribus terrae. » Benedictionem hanc explicat Jeremias, cap. XXXI, 31, dicens: « Et foriam domui Israel et domui Juda fœdus novum, etc. Dabo legem meam in visceribus eorum, et in cordis eorum scribam eam, et ero eis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum, etc., quia propitiabor iniquitati eorum, et peccati eorum non memorabor amplius. »

Vers. 73. **Jusjurandum quod juravit** (Arabiceus, promissit) AD ABRAHAM PATREM NOSTRUM, DATURUM SE NOSTRIS. — « Jusjurandum » hoc primo, referri potest ad « memorari, » q. d. Ut memoraretur jusjurandum, ejusque se memorem indicaret. Graecum enim *μνησθαι* construitur cum accusativo aequae aegentivae, sicut Latine « memorari, » Ita Euthymius.

Secundo, « jusjurandum » referri potest ad « misericordiam, » q. d. Misericordia haec est juramentum a Deo promissa, ideoque ipsa est jusjurandum illud magnum a Deo editum, et patribus juratum.

Tertio, aptius referri potest ad « pacti, » q. d. Deus misit Christum, ut memor esset sui pacti, quod illi patribus promissit, quod pactum est « jusjurandum » illud ingens, « quod juravit ad Abraham, » etc. Sic enim loquuntur Graeci, ut dicitur *apud* per pro *apud* *et* : ita Maldonatus et Franciscus Lucas. Unde Origines legit, « juramenti, » in genitivo; et clarus Syrus, ut *memor esset testamenti sui sancti, et jusjurandi.*

Quarto, planissime et facillime « jusjurandum » referas ad « ad faciendam » vers. 72, ut hic significantur tres causae ob quas Deus hoc cornu salutis erexit, id est Christum incarnavit; scilicet, primo, ad faciendam misericordiam; « secundo, ut memoraretur et recordaretur sui pacti; tertio, ut faceret et impleter suum jusjurandum, » quo juravit Abraham se semen ejus (spirituale potius quam carnale) multiplicaturum sicut stellas caeli, ac in semine ejus (Christo) benedicturum omnes gentes, Genes. XXII, 16: « Per memetipsum juravi, dicit Dominus, quia fecisti hanc rem, et non pepercisti filio tuo unigenito propter me; benedicam tibi, et multiplicabo semen tuum, etc. » Benedicentur in semine tuo omnes gentes terrae, quia obedisti voci meae. » Et Apostolus, Hebr. VI, 17: « Abundantius enim volens Deus ostendere pollicitationis haereditibus immobilitatem consilii sui, interposuit jusjurandum, ut per *as* res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad propositam spem. » Ita Theophylactus. Hebraei enim saepe subiciunt verba, quae praecedentibus vel sequentibus intelligenda relinquant. Sic hic ait « jusjurandum, » scilicet ut faceret et impleteret; sunt enim haec verba Za-

chariae exultantis, et gaudii quasi absorpti, qualis non verba, sed res spectat et cruciat: unde in verbis sollemnibus aliosque defectus saepe committit (1).

DATURUM SE NOSTRIS. — Ut daret nobis, liberandis ab hostibus, servire illi sine timore, ut sequitur; ita enim haec jungenda esse patet ex Graeco et Arabico, qui sic vertit: « Jusjurandum quod promissit ad Abraham patrem nostrum, se daturum nobis salutem sine timore de manibus inimicorum, ut serviamus illi, » etc. Explicat enim jusjurandum Dei, id est benedictionem, quam Deus Abraham promissit et juramento confirmavit, docetque eam sitam esse in salute, quam attulit Christus, ut per ejus gratiam liberati ab inimicis nostris, scilicet a peccato, daemone et inferno, quibus prius quasi mancipia servieramus, nunc Deo in sanctitate serviamus. Unde sequitur:

74. UT SINE TIMORE DE MANU INIMICORUM NOSTRORUM (demonum et hominum improborum, item peccatorum, mortis et inferni) LIBERATI SERVIAMUS ILLI — latría, qui est cultus soli Deo debitus; Graeco enim est *λατρεία*.

75. IN SANCTITATE ET JUSTITIA CORAM IPSEO OMNIBUS DIEBUS NOSTRIS. — Hoc est jusjurandum, sive haec est benedictio Dei Abrahamae jurata, scilicet salus et gratia Christi ejusque Evangelii, cujus excellentiam et perfectionem praesequitur Moyses et lege veteri, pulchre haece epitheta describit. Prima enim ejus pars est libertas, quod scilicet liberat nos a servitute peccati et diaboli. Secunda est servitus, id est cultus veri summiusque Dei. Tertia est amor, non timor servilis; Judaei enim serviebant Deo timore poenarum, Christiani vero servant amore liberali, quasi illi. Unde Apostolus, Rom. VIII, 15: « Non enim, inquit, accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater. » Quarta est interna veraque sanctitas et justitia, non externa sita in lotionibus, sacrificiis caeterisque caeremoniis, qualem habebant Judaei. Quinta, « coram Deo, » ut cogitantes nos in Dei, qui corda singulorum intuetur, oculis versari, studeamus esse purum sanctamque cor exhibere, omniaque opera ex puro sanctoque corde peragere, scientes nos inspeculorem habere Deum, qui fundum cordis pervidet, et ex illo opera nostra est dijudicaturus. Sexta, ut haec faciamus non uno die, mense, vel anno, sed omnibus diebus nostris, scilicet perseverando in his usque ad mortem, et successive usque ad finem mundi. Ita Theophylactus, Beda et alii.

IN SANCTITATE ET JUSTITIA. — « Sanctitas » Deum respicit, consistitque in sancto Dei cultu;

(1) Haec Patritius: « Ast equidem verius esse existimo jusjurandum appositionem esse qua superiora illustrantur et confirmantur, ideoque eundem nominis casum ac in superioribus esse adhibitum, utpote quod his appositum sit, cumque his ad eodem verbo dependeat. »

«justitia» proximum spectat, et consequenter seipsum. Sanctitas ergo tribuit jus suum Deo, justitia hominibus, ut scilicet quisque tribuat cuique id quod ei debet, vel ex justitia, vel ex charitate, ac consequenter sibi ipsi tribuat temperantiam, modestiam, humilitatem, quibus seipsum recto ad normam legis et virtutis componat; hoc enim sibi ipsi præstare debet. «Sanctitate» ergo et «justitia» significatur omne officium virtutis, decalogi præscriptum; sanctitas enim præcepta primæ tabule respicit, quæ Deum spectant; justitia secundæ, quæ proximum et seipsum concernunt.

Hæc ergo sunt officia et munia vitæ Evangelicæ, ad quæ Christus nos vocat. Hæc igitur est vocatio fidelium: huc omnes vocamur, scilicet «ut abnegantes impietatem et sæcularia desideria, sobrie, juste et vive vivamus in hoc seculo expectantes beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei, et Salvatoris nostri Jesu Christi,» Tit. II, 42, ut scilicet sanctitatem Dei et Christi imitemur, eamque moribus representemus; ut ejus vita, virtus et sanctitas in nostris actibus quasi in viva sui imagine resplendeat, ac Christus ipse in vobis vivere, agere et loqui videatur, «qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, et mandaret sibi populum acceptabilem, sectatorem honorum operum,» Tit. II, 14, juxta illud Pauli: «Vivo ego jam non ego, vivit vero in me Christus,» Galat. II, et illud Petri, *epist.* I, cap. I, 43: «Secundum eum qui vocavit vos, Sanctum, et ipsi in omni conversatione sancti sitis.» Vide ibi dicta, et Nyssenium, tract. *Quid sibi velit nomen et professio Christiani*, ubi inter alia sic ait: «Christianismus est imitatio divinæ naturæ: Christianismi professio est, ut homo reducat ad pristinam et antiquam felicitatem; Christianismus est participatio Christi. Cum ergo Christus sit justitia, puritas et veritas, Christianus esse nequit, qui illorum communionem et societatem in se non ostendit.» Unde colligit Christiani actiones similes esse debere actionibus Christi et Dei, id est celestes, angelicas, divinas, quales in Evangelio legimus. Quisque ergo Christi vitam et mores inspicat, in hisque quasi in speculo suos mores intueatur, et videbit an verus sit Christianus, an fictus et piectus duntaxat.

76. ER TU, PUER (Græce παιδίον, id est ut Syrus, *puerule*), PROPHETA ANTISIMI VOCABERIS. — *g. d.* Tu, o Joannes, licet jam fueris sis, octo duntaxat dierum, tamen post 29 annos vir factus eris propheta annuntians et i dicas Christum. Hæc est altera canticum hujus pars, qua Zacharias pater a Christo transit ad Joannem filium suum recens natum. eumque fore Prophetam et Christi præcursores vaticinatur, ut hæc nunc audientes et suo tempore Joannem prædicantem audituri, hujus oraculi memores, Joannem ut prophetam et Christi indicem, se consequenter Christum

ipsum ab eo indicatum, ea qua par est devotio et reverentia suscipiant. Addunt S. Ambrosius, Origenes, Theophylactus et Titus hic Joannem infantem, utpote usu rationis a Deo donatum in utero matris, hæc patris se compellanti verba audientem, intellexisse. «Potuit, inquit Ambrosius, vocem patris audire qui Mariæ salutationem ante quam nasceretur audivit Seiebat profecto alias esse aures Prophete quæ spiritu Dei, non corporis etate reserantur.» *Addit Bæda*: «Nisi forte putandus est Zacharias, propter eos potius qui aderant instruendos, futura filii sui munera quæ dudum per angelum didicerat, mox ut loqui potuit, prædicare voluisse.»

PRÆBIS ENIM ANTE FACIEM DOMINI (Christi, qui licet sit homo, est tamen quoque Dominus, id est Deus) PARARE VIAS EJUS. — *g. d.* Sicut regibus venturis solent viæ preparari, adequari et ornari, auferendo ligna, saxa, sordes aliaque impedimenta vel dedecora; ita tu, o Joannes fili mi, preparabis Christo regi viam, auferendo quidquid illi posset esse offendiculum in animis Judeorum, exhortando scilicet eos verbo et exemplo ad penitentiam, ac ut Jesum velut verum Messiam a Deo missum excipiant, illique credant et obediant, itaque ab eo salutem et veniam peccatorum Deique gratiam consequantur. Unde explicans, subdit:

77. AD DANDAM SCIENTIAM SALUTIS (SYRUS, *vita*, *Ven. It.* id est vivificam) PLEBI EJUS, IN REMISSIONE PECCATORUM EORUM. — *g. d.* Ut tu, o Joannes, des Judæis scientiam salutis, ut scilicet sciant se salutem debere sperare et flagitare a Christo Salvatore; «in,» id est «ad remissionem peccatorum,» ut scilicet eam consequantur a Christo per ejus fidem et baptismum; in hac enim consistit salus Christi: peccata enim non remittuntur nisi per salutem et gratiam Christi. Unde Bæda: «Quasi nomen Jesu, ait, exponere, ac diligentius commendare desiderans, salutis mentionem frequentat.» Et nonnullis interfectis: «Ne temporalem carnalemque promitti salutem putares, in remissionem, inquit, peccatorum eorum.»

78. PER VISCERA MISERICORDIÆ DEI NOSTRI, IN QUIBUS (id est quibus impellentibus, vel propter quæ) VISITAVIT NOS ORIENS EX ALTO. — Causam tantorum operum, sicut Joet Messie incarnati, ejusque præcursoris Joannis jam nati aperit, assignatque «viscera misericordie,» id est visceralem, intamque, ex imo cordis sinu fundoque manantem misericordiam Dei nostri, qui summam miseriam nostræ misertus, ut ille, *surciter*, sua viscera, id est Filium suum unigenitum, in ejus incarnatione dedit, et quasi in nos emittit. thropopæthos ergo «viscera» significant intamam et summam Dei misericordiam, tum quia in magna commiseratione solent viscera commoveri, tum quia viscera Patris sunt Filium, quem e suis quasi visceribus genitum Deus Pater nobis donavit.

ORIENS EX ALTO. — Queritur quis sit hic Oriens, et cur icta dicitur?

Nota primo: Pro «Oriens» Græce est ἀνατολή, id est «ortus,» sicut dicitur ortus solis, vel ortus germinis. «Oriens» ergo tum hec est nomen substantivum et proprium Christi. Unde Chaldaeus, *Zacharia* cap. II, et VI, pro Oriens, vertit Messias, id est Christus.

Nota secundo, ex S. Hieronymo, in *Zacharia* cap. III, et VI, *Zacharia* hic alludere primo, ad illud *Malach.* IV, 2: «Orietur vobis iumentibus nomen meum sol justitiæ, et sanitas in pennis ejus.» Et ad illud *Sap.* V, 6: «Ergo erravimus a via veritatis, et justitiæ lumen non luxit nobis, et sol intelligentiæ non est ortus nobis.» Et *Isaia* IX, 1: «In surge, illumine, Jerusalem, quia venit lumen tuum, et gloria Domini super te orta est.» Et *Nam.* XXIV, 17: «Orietur stella ex Jacob, et consurgit virga de Israel,» Christus scilicet, qui ut stella et sol nos illuminebit, inflammabit, omnique gratia lætificabit, et viam nobis in cælum quasi dux et sol præbit. *Secundo* et proprie, Zacharias hic alludit ad *Zacharia* cap. III, 8: «Ecce ego adducam servum meum Orientem.» Et cap. VI, 12: «Ecce vir, Oriens nomen ejus.» Et *Isaia* cap. IV, 2: «In die illa erit germen Domini in magnificentia et gloria,» ubi Septuaginta vertunt, «in die illa illucescet Deus in concilio cum gloria.» Et *Jerem.* XXIII, 5: «Susciabo David (David) germen justum.» Nam, *Zach.* III, et VI, Septuaginta pro «Oriens» vertunt ἀνατολή, quod ex his luc transulit Lucas: nec enim alibi repetitur.

Nota tertio: in *Zacharia*, cap. III, et VI, pro «Oriens,» et Græco ἀνατολή, Hebr. est צמח *tsemach*, quod proprie significat germen, ut cum S. Hieronymo docent omnes Hebræi. Unde Septuaginta illud alibi vertunt, βλάστημα, id est germen: sed nomen צמח *tsemach*, per metaphoram, quæ apud Hebræos aliquando est longe petita, transfertur ad alia multa. Hebræi enim dicunt germinare justitiam, voluntatem, salutem, lucernam, lucem, pro producere justitiam, voluntatem, salutem, lucernam, lucem; sicut Latini dicunt pullulare non tantum herbas, sed et radios solis, lucem, letitiam, salutem, etc. Patet hoc ex *Reg.* XXIII, 5; *Ezech.* XXIX, 24, et alibi sæpe. Item ex *Leviticis*, atque ex Septuaginta qui, *Isaia* IV, 2, pro «erit germen,» sive «germinabit,» vertunt, *illucescet*, uti jam dixi; atque in *Zacharia* pro צמח *tsemach*, id est germen, vertunt, ἀνατολή, id est ortus, quod licet in genere de quovis ortu, etiam herbarum, dici possit, teste Suida, tamen proprie dicitur de ortu solis, lune et stellarum.

Dico ergo Christum vocari צמח *tsemach*, id est germen, sed germen solare, id est celeste et divinum. Id patet primo, quia hoc proprie significat ἀνατολή; secundo, quia sequitur: «Oriens ex alto,» scilicet a Deo et cælo; et, «illumine his qui in tenebris et in umbra mortis sedent:» quæ omnia ortum non germinis terreni, sed solis aut

XVI.

stellæ aperte indicant. Ita Theophylactus, Euthymius, Bæda hic et Hieronymus, Cyrillus et Theodoretus in cap. II *Zacharia*, et alii passim.

Ubi nota Christum vocari «germen,» tum celeste, tum terreste; utrumque enim aliquo modo significat ἀνατολή et oriens: habet enim Christus duas generationes, divinam scilicet, et ita germen est Patris æterni; ac humanam, et ita germen est matris et Davidis. Sic ergo, «Isaia, Zacharia et alii Christus dicitur «germen.» Primo, quia ex radice Jesse, sive Davidis, quæ videbatur exaruisse, nullo jam rege aut duce ex ea procedente, iterum germinabit Christus, et pullulabit ut germen ad regnandum, ac ad profendum fructum omnis gratiæ, salutis et boni: germen, inquam, primitus natam in cælo, deinde transplantatum in terra; hoc enim significat «Oriens ex alto,» sive prodians ex cælo, quasi germinans sol, ad illuminandum eos qui in terra in umbra mortis sedent, ut sequitur. *Secundo*, voce germinis et solis germinantis, id est nascentis significatur parvitas et humilitas Christi nascentis, quæ deinde erigit in tantum corpus, ut umbra et luce sua totum orbem complexa sit, juxta parabolam grani sinapis, *Matth.* XIII. *Tertio*, significatur Christus quasi alter Melchisedech, ἀνάτολη, ut homo, scilicet ut germen ex sola terra, id est virgine matre castissime natus; sed ut Deus, ἀνάτολη, id est carens matre, scilicet ut radius a sole, id est Patre generatus. Rursum ut sol purissimis suis radiis per vitrum penetrat et prodit, ita Christus uterum matris clausum nascendo penetravit.

Ubi nota Christo recte attribui proprietates, tam solis quam germinis, et utrumque significat vox ἀνατολή, sive oriens, quæ respondit Hebræo צמח *tsemach*, *g. d.* Germen solare et oriens, aut sol germinans et oriens, sive germen: quod primo, in cælo cum summa claritate et gloria, deinde ex cælo in terra germinans, ortum est. Christus enim est arbor vitæ, ex cælesti paradiso transplantata in terram per incarnationem; inde rursum ascendens in cælum et paradysum suum, visione sua et fruitione dat Sanctis vitam immortalem cum summa gloria, suisque foliis et fructibus omnis voluptatis Beatos in æternum continue mulcet et satiat, ut dixi *Apoc.* XXII, 2. Hinc S. Hieronymus, in cap. VI *Zacharia*, «oriens,» ex Hebr. צמח *tsemach*, interpretatur germen, per quod Christum intelligit. «Qui dicitur. sit, oriens, id est ἀνατολή, vel ἀνατολή, sive βλάστημα, nuncupatur, id est germen, quia ex se repente nascetur, et ex radice sua, a similitudinem germinis pullulabit.» Et deinde mystice idipsum explicans: «Ipse, ait, qui Jesus appellatur, eo quod salvaverit mundum; et Oriens dicitur, quia in diebus ejus orta est justitia; et canitur in Psalmo: *Veritas de terra orta est*, eo quod de utero virginali in seculorum consumptione generatus, dixerit: *Ego sum veritas*.» Et post pauca: «Isle igitur, qui nostris virtutibus cor-

4

natus est, oriatur et appellabitur Oriens : ad quem locutus est Pater : *Filius meus es tu, ego hodie genui te*; juxta illud *Isaia XI, 1* : Egre dietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet.

At vero alii Patres recte quoque « Oriens » interpretantur solem ex alto, scilicet caelo, orientem, per quem intelligunt Christum qui est lux mundi, ideoque in terra natus est, ut per carnem esset quasi sol transparentes et illuminans omnem hominem ad eum venientem. Ita Beda, Theophylactus, Euthymius, Titus hic, et S. Gregorius, lib. XX in cap. XVIII *Job*, cujus verba sunt haec : « Nam quia ab oriente lux surgit, recte Oriens dicitur, cujus justitiae lumine nostrae injustitiae nox illustratur. » Beda : « Qui ideo recte Oriens vocatur, quia nobis ortum verae lucis aperiens, filios noctis et tenebrarum lucis efficit filios, juxta id quod consequenter exponit, illuminare, » etc. Sic et S. Chrysostomus, hom. in illud *Zachariae* : « Ecce vir, Oriens nomen ejus; » Eusebius, lib. VII *De Demonstr.*, in nona; S. Athanasius, *tract.* in illud, « omnia mihi tradita sunt; » Origenes, hom. 13 in *Levit.* Quare perperam priorem *temach* significationem secutus Beza, hoc loco veritatem, « quibus invisit nos germen ex alto. » Hoc enim plane novum est, et Graecum ἀνατολή proprie significat ortum, non germen; Syrus quoque veritatem *danchō*, quod de ortu solis dicitur; et Arabicus, *ortus est ab alto*.

Utroque ergo modo « Oriens » hic accipi debet, ut alludat ad ortum tum germinis, tum solis; Christus enim est germen solare et caeleste, idem vicissim est sol germinans et nascentes ex Virgine in terra, ut dixi.

79. ILLUMINARE HIS QUI IN TENEBRIS ET IN UMBRA MORIS SEDENT, AD DIRIGENDOS PEDES NOSTROS IN VIAM PACIS. — Graecum ἐπιφάνεια, vel, si alio accentu legas, ἐπιφανία, est modi tam imperativi quam infinitivi. Unde primo, ἐπιφανία, illuminare, id est illucere, exorere, ut novus quidam mundi scilicet, tu, o Joannes fili mi (ut ad eum loqui pergat Zacharias pater), ut peccatores in tenebris errorum et peccatorum sedentes per fidem in Christum illumines eosque luci veritatis, justitiae et salutis restituas, itaque eos a tyrannide demonis liberes. Simili schemate ait Dido, IV *Aeneid.* :

Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor,
Qui face Dardanias, ferroque sequare colonos.

Hannibalem in V. legit, qui Romanos Aeneae posteros multis clauibus afflixit.

Secundo et potius, ἐπιφάνεια, id est illuminare in infinitivo, id est ut illuminet (Syrus, ut *tucaet*), scilicet Christus oriens ex alto. Unde Arabicus veritatem, *ortus est ab alto ad illuminandum* (illucescendum) *sedentibus in tenebris et umbra mortis, q. d.* Visitavit nos Christus quasi sol oriens ex alto, ut lucem verae doctrinae, gratiae, justitiae et laetitiae

afferret, tum patribus vita functis, tum peccatoribus viventibus, qui utriusque sedebant in tenebris et umbra mortis. Nam patres proprie sedebant in tenebroso limbo inferni, quasi in umbra mortis. Mystice autem peccatores sedebant in tenebris, id est in tenebrosis erroribus, ignorantibus, vitis et peccatis. Porro S. Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius et Titus per « tenebras » intelligunt errores, per « umbram mortis » peccata; melius utraque per « umbram mortis » peccata; tenebrae ergo sunt communes errores et crimina, umbra mortis vero sunt gravissimi errores et scelera.

ET IN UMBRA MORIS SEDENT. — Alludit ad *Isaia IX, 2* : « Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam : habitantibus in regione umbræ mortis lux orta est eis. »

Nota primo : Proprie umbra mortis sunt tenebrae et locus horridus, sive horror mortis et inferni; haec enim mortem et infernum comitantur, sicut umbra suum corpus. Unde hic dicitur Baptiste Christi praecursori : « Illuminare his qui in tenebris et in umbra mortis sedent; » ut scilicet illumines peccatores sedentes in tenebris peccati, et justos sedentes in tenebroso limbo patrum. Quin et Virgilius, lib. X *Aeneid.*, de eodem ita canit :

Olli dura quae oculos, et ferreus urget
Somnus, in aeternam clauduntur lumina noctem.

Nota secundo : Per hanc umbram mortis, sive per has tenebras, significatur tristissima rerum facies et miseria extrema, tempusque captivitatis, carceris, infirmitatis, mortis et damnationis; nihil enim tristius est umbrosis mortuorum sepulcris, sicut e contrario lux, quia gratissima est, symbolum est felicitatis. Rursum, « umbra mortis » significat proxima pericula, indeque angores mortis, sicut umbra proxima est corpori. Ita capitur *Psal. XXII, 4. Tertio*, significat longam oblivionem. Unde S. Gregorius, IV *Moral.*, cap. XX : « In umbra mortis sedere, ait, est a divini amoris notitia in oblivione latescere. » Deus enim est vita et lux, quia longissime abest ab umbra mortis. Quarto, umbra mortis est Dei et salutis ignorantia. Hinc peccatum mortale est umbra mortis, ob analogias quas recessus *Isaia* cap. IX, vers. 2.

AD DIRIGENDOS PEDES NOSTROS IN VIAM PACIS. — Ut scilicet Christus suae fidei et gratiae luce dirigat nos in viam justitiae; haec enim est via pacis : justitia enim est via et medium ad consequendam pacem et tranquillitatem animae; item pacem cum Deo et hominibus in hac vita, ac pacem beatificam in caelo, juxta illud *Isaia, XXXI, 17* : « Erit opus justitiae pax, etc. Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis, et in tabernaculis fiduciae, et in requie opulenta. » Pacis enim nomine Hebraei significant omne bonum, ipsamque felicitatem et beatitudinem aeternam. Hinc Christus

ab *Isaia*, cap. IX, 6, vocatur « Princeps pacis, et Pater futuri saeculi; » subditque : « Et pacis non erit finis. » Nam, ut canit David, *Psal. LXXI, 7* : « Orietur in diebus ejus justitia, et abundantia pacis, donec auferatur luna, » id est in aeternum.

80. PUER (SYRUS, *puerulus*) AUTEM CRESCEBAT (ARABICUS, *adolescens*) ET CONFORTABATUR SPIRITU. — *q. d.* Joannes, sicut crescebat corpore, sic et spiritu ejusque robore, quia Spiritus Sanctus eum in dies majori sapientia, gratia, fortitudine imbuerebat. Hinc colligitur usum rationis, quem Joannes accepit in utero, vers. 41, post natiuitatem in eo permansisse et crevisse. Ita Theophylactus : « Quanto magis, ait, crescebat puer, tanto magis et efficaciter spiritus in illo se ostendebat, organo illorum capace existente; » *q. d.* Quo magis organa corporis puerilis in Joanne crescentia, erant capacia rationis, sapientiae et spiritus, eo plura illorum ipsi infundebat Spiritus Sanctus. Et Titus : « Juxta aetatis, ait, analogiam et incrementum, gratia et spiritu proficiebat. » Idem dicitur de puero Jesu, cap. II, 42, sed alio modo et sensu.

ET ERAT (PRIOR) IN DESERTIS USQUE IN DIEM OSTENSIONIS SUAE AD ISRAEL. — Hinc colligitur Joannem a puero concessisse in desertum, ibique continuo mansisse usque ad annum trigesimum, quo cepit se ostendere populo, illique predicare poenitentiam et fidem in Christum.

Baronius, in *Apparatu Anual.*, ex Petro Alexandrino in *Regulis Ecclesiasticis*, canon. 3, quas probavit VI Synodus, et ex Nicephoro, lib. I *Histor.*, cap. XIV, ac Cedreno, in *Compendio histor.*, censet hunc Joannis recessum et fugam in desertum contigisse causa et timore infantieidii Herodis, de quo dixi *Matth. II, 16*, licet enim Joannes finibus Bethlehem (ubi infantes occisi sunt) non contineretur, tamen ad illum ob famam mire ejus natiuitatis, cum in omnium ore esset illud : « Quis putas puer iste erit? » metum quoque et iram suam extendit Herodes; metuens enim ne ipse esset rex Judeorum a Magis quaesitus, puta Messias, jussit eum occidi. Quare Joannes, ut caedem Herodis effugeret, bimulus a matre abductus est in desertum, ibique in spelunca delituit. Addit Cedrenus matrem Joannis post 40 dies in eadem spelunca diem obisse, ac angelum Joannis educandi curam suscepisse. Sic et Nicephorus : « Atque inde, inquit, in solis locis libenter versari solitus, angeloque usus in remotiores sylvarum recessus secessit. » Imo Petrus Alexandrinus addit Zachariam patrem jussum ab Herode occidi inter templum et altare, eo quod Joannem filium neci et infantieidii ejus subduxisset.

Causa ergo secessus Joannis in desertum fuit metus infantieidii Herodis, cui plures et potiores causae ex parte Dei et Joannis accesserunt. Prima fuit, ut in deserto fugeret occasiones peccandi.

quas suggerit conversatio cum hominibus. *Uscō* Ecclesia de eo canit :

Antra deserti teneris sub antris,
Civium turmas fugiens, pelisit,
Ne levi saltem maculare vitam
Flamine posses.

Secunda causa fuit, ut libere Judeorum vita reprehenderet, neminem reveritus, utpote neminem cognoscens, sed quasi angelus et caelo lapsus caelestia praedicans. Nam, ut ait S. Chrysostomus, « Neminem vidit unquam conservorum, nec ab aliquo horum visus fuit. » Et Theophylactus : « Secessit, ait, ut extra mullorum malitiam autretur, et neminem vereretur arguere. »

Tertia, ut predicator poenitentiae futurus, illius prius ipse daret exemplum, rigide vivens in eremo, ut liberius auditores mundi illecebris, utpote quas ipse sprevisset, sustolleret, ait Beda. Vita enim austeritas magnum praedicatori dat auctoritatis pondus.

Quarta, ut cum Deo et angelis assidue conversans, angelice viveret, juxta illud : « Ecce ego mitto angelum meum, et praeparabo viam ante faciem meam, » *Malach. IV, 1*. Joannes enim in deserto a mundo semotus vacabat jejuniis, orationi, contemplationi. « Semper in hymnis, semper in orationibus fuit, ait S. Chrysostomus; nulli hominum antequam ad baptismum accederet, Deo autem soli sua semper colloquia offerens. » Et Origenes : « Ut vacaret, ait, orationibus et cum angelis conversaretur, appellaretque Dominum et illum audiret respondentem atque dicentem : Ego adsum, » etc.

Quinta, ut Joannes Christi foret testis et index omni exceptione major. In deserto enim a nullo hominum doceri potuit, sed a solo Deo et angelis; quare ipse fuit *θεοβιβλακος*, atque sacras Scripturas, reliquaque quae praedicaavit, a Deo infusa accepit. Unde Euthymius : « Oportebat eum, ait, a teneris, quod aiunt, unguibus ad virtutum exerceri, ut et libere argueret, et Christi, qui a se annuntiaretur, testis fide dignus esset. » Et Titus : « Ut Christo testimonium perhiberetur, necnon hominum nequitiam imperterrite redargueretur, testis doctorque omni exceptione major haberetur. » Joannes ergo in deserto fuit oculi caelo, tum quia assidue caelum contempans, mente in caelis versabatur, et coelitem vitam simulabat. Audi Nazianzenum, in *Præceptis ad Virgines*, de Joanne in deserto canentem :

Melle famem agresti repulsi vilique locusta
Zacharias gaudere satius, testisque camelis
Membra pilis, habulique domum versatili caelum;
Atque in humo dura corpus dicit ipse sopori.

Idem, orat. 30 in laudem S. Basilii, Joannem vocat summum Philosophum : Basilis, inquit, « nobiscum hinc in Portum profugit, ac pietatis gya-

nasia, quæ illic erant, moderatur, atque cum Elia et Joanne summis philosophis solitudinem amplectitur. » Aliam causam solitudinis S. Joannis dat Elias Cretensis, commentatus in orat. 1. S. Gregorii Nazianzeni: « Quoniam, ait, Christus et Joannes cognati erant, ideo ne Joannes propinquitatis causa Christo testimonium præbere videretur, hoc a Spiritu Sancti gratia procuratum est, ut ipse per totum primæ ætatis cursum in solitudine degeret, ne amicitia ductus, aut artificio quodam hoc testimonium edere videretur; verum tanquam a Deo id cognitum habuisset, sic ipsum annuntiaret, eaque de causa aiebat: *Et ego nesciebam eum; sed qui misit me baptizare in aqua, illi mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem sicut columbam, et manentem super eum, ipse est qui baptizat in Spiritu Sancto.* » Joan. 1.

Quocirca idem Nazianzenus, orat. 39, sic Joannem compellat: « Tu solitudinis alumne, ac nullus tibi homo, tu nove Elia, plusquam Prophetæ, ut te qui eum etiam, qui prædicebatur, vidisti; tu inter vetus et novum Testamentum interjecto. »

Symbolice: Nicetas, in orat. 38 Nazianzeni: « Joannes, ait, eorum figuram gerit, qui a puero

sanctificati sunt, et usque ad extremum proficendo solidissimum constantissimumque virtutis habitum conservant. Nam cum adhuc in materna alvo esset, Dominum suum agnovit, et cum summa lætitia exiit. »

Denique idem Nazianzenus S. Joannis exemplo in solitudinem cum S. Basilio secessit, cuius spiritalis delicias et fructus ita ipse describit, orat. 4: « Nihil enim mihi tam optandum cuiquam esse videbatur, quam ut oclusis sensibus, atque extra carnem mundumque positus et in seipsum collectus, nec nisi quantum necessitas exigit, ad humanam rerum attingens, atque per se ipse et cum Deo colloquens, superiorem illis rebus, quæ in aspectum cadunt, vitam agit, divinasque species puras semper, nec terrenis ullis et errantibus formis admixtas in seipso circumfert; Dæque rerum ac divinarum purum omnino speculum est, in diesque efficitur, ac lucem per lucem assumit, clariorem videlicet per obscuriorem; jamque futuri sævi bonum spha percipit, et cum angelis versatur, ac licet adhuc in terris sit, terram deserit, atque a spiritu sursum collocatur. » Quocirca Patres passim Joannem vocant principem vite monastica. Eiusdem dux fuit Christus, uti ostendi Matth. 1, 4.

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, describitur natiuitatem Christi; secundo, vers. 8, Angelum nuntiantem Christi ortum pastoribus, eorumque ad Christum aduentum; tertio, vers. 21, Christi circumcisionem; quarto, vers. 22, Christi præsentationem in templo, et Virginis purificationem et partum, ac Simeonis et Annæ encomia et oracula de Christo; quinto, vers. 41, Christi duodennis inventionem in templo.

1. Factum est autem in diebus illis, exiit edictum a Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis. 2. Hæc descriptio prima facta est a præside Syria Cyrino: 3. et ibant omnes ut profiterentur singuli in suam civitatem. 4. Ascendit autem et Joseph a Galilæa de civitate Nazareth, in Judæam, in civitatem David, quæ vocatur Bethlehem, eo quod esset de domo et familia David, 5. ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante. 6. Factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret. 7. Et peperit filium suum primogenitum, et pannis eum involvit, et reclinavit eum in præsepio, quia non erat eis locus in diversorio. 8. Et pastores erant in regione eadem vigilantes, et custodientes vigilias noctis super gregem suum. 9. Et ecce Angelus Domini stetit juxta illos, et claritas Dei circumfulsit illos, et timerunt timore magno. 10. Et dixit illis Angelus: Nolite timere; ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: 11. quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David. 12. Et hoc vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum, et positum in præsepio. 13. Et subito facta est cum Angelo multitudo militiæ celestis, laudantium Deum, et dicentium: 14. Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. 15. Et factum est, et discesserunt ab eis Angeli in cælum, pastores loquebantur ad invicem: Transeamus

usque Bethlehem, et videamus hoc verbum, quod factum est, quod Dominus ostendit nobis. 16. Et venerunt festinantes, et invenerunt Mariam, et Joseph, et Infantem positum in præsepio. 17. Videntes autem cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc. 18. Et omnes qui audierunt, mirati sunt, et de his quæ dicta erant a pastoribus ad ipsos. 19. Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. 20. Et reversi sunt pastores glorificantes et laudantes Deum, in omnibus quæ audierant et viderant, sicut dictum est ad illos. 21. Et postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum est ab Angelo priusquam in utero conciperetur. 22. Et postquam impleti sunt dies purificationis ejus secundum legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino, 23. sicut scriptum est in lege Domini: Quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur. 24. Et ut darent hostiam secundum quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum. 25. Et ecce homo erat in Jerusalem, cui nomen Simeon, et homo iste justus et timoratus, expectans consolationem Israel, et Spiritus Sanctus erat in eo. 26. Et responsum acceperat a Spiritu Sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini. 27. Et venit in spiritu in templum. Et cum inducerent puerum Jesum parentes ejus, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo: 28. et ipse accepit eum in ulnas suas, et benedixit Deum, et dixit: 29. Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum, in pace; 30. quia viderunt oculi mei salutare tuum, 31. quod parasti ante faciem omnium populorum: 32. lumen ad revelationem gentium, et gloriam plebis tuæ Israel. 33. Et erat pater ejus et mater mirantes super his quæ dicebantur de illo. 34. Et benedixit illis Simeon, et dixit ad Mariam matrem ejus: Ecce positus est hic in ruinam et in resurrectionem multorum in Israel; et in signum, cui contradicetur: 35. et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes. 36. Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser: hæc processerat in diebus multis, et vixerat cum viro suo annis septem a virginitate sua. 37. Et hæc vidua usque ad annos octoginta quatuor, quæ non discedebat de templo, jejuniis et obsecrationibus serviens nocte ac die. 38. Et hæc, ipsa hora superveniens, confitebatur Domino, et loquebatur de seculo omnibus qui expectabant redemptionem Israel. 39. Et ut perfecerunt omnia secundum legem Domini, reversi sunt in Galilæam in civitatem suam Nazareth. 40. Puer autem crescebat, et confortabatur, plenus sapientia: et gratia Dei erat in illo. 41. Et ibant parentes ejus per omnes annos in Jerusalem, in die solemnium Paschæ. 42. Et cum factus esset annorum duodecim, ascendit illis Hierosolymam secundum consuetudinem diei festi, 43. consummatisque diebus, cum redirent, remansit puer Jesus in Jerusalem, et non cognoverunt parentes ejus. 44. Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, et requirebant eum inter cognatos et notes. 45. Et non invenientes, regressi sunt in Jerusalem, requirentes eum. 46. Et factum est, post triduum invenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, et interrogantem eos. 47. Stræpabant autem omnes qui eum audiebant, super prudentia et responsis ejus. 48. Et videntes admirati sunt. Et dixit mater ejus ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus et ego doctores quærebamus te. 49. Et ait ad illos: Quid est quod me quærebatis? nescienatis quia in his, quæ Patris mei sant, oportet me esse? 50. Et ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est ad eos. 51. Et descendit cum eis, et venit Nazareth; et erat subditus illis. Et mater ejus conservabat omnia verba hæc in corde suo. 52. Et Jesus proficiebat sapientia, et ætate, et gratia apud Deum et homines.

4. FACTUM EST AUTEM IN DIEBUS ILLIS (quibus exiret) EDICTUM A CÆSARE AUGUSTO, UT DESCRIBERETUR UNIVERSUS ORBIS. — Syrus, universus popu-